

HA ÜNNEPELJÜK, TALÁN MÉGIS LÉTEZIK MAGYAR TUDOMÁNY

IF WE CELEBRATE, MAYBE THERE EXISTS A HUNGARIAN SCIENCE

Dobránszky János^{1,2}

¹ Eötvös Loránd Kutatási Hálózat, ELKH–BME Kompozittechnológiai Kutatócsoport, Budapest, Magyarország, Dobranszky.Janos@elk.bme.hu

² Anyagtudomány és Technológia Tanszék, BME Gépészmérnöki Kar, Budapest, Magyarország

Abstract

The article is a textual description of the author's presentation given at the conference of the Hungarian Science Day in Transylvania 2021 - XXII: Technical Scientific Session on November 20, 2021. The lecture draws attention to the worrying phenomenon that is becoming more and more prevalent in the research evaluation system of the Hungarian Academy of Sciences. Even at the level of management declarations, the suitability of the Hungarian language as a language of scientific research is openly questioned. The appendix contains the text of a letter sent by the author to the heads of 16 Hungarian university faculties, asking the deans to cultivate the Hungarian technical language by engaging in standardization work.

Keywords: *Hungarian science, Hungarian language, Hungarian standardization, leader's responsibility.*

Összefoglalás

A cikk a szerző azon előadásának a szöveges leírata, amely a Magyar Tudomány Napja Erdélyben 2021 – XXII: Műszaki Tudományos Ülésszaka konferencián hangzott el, 2021. november 20-án. Az előadás arra az aggasztó jelenségre hívja fel a figyelmet, amely egyre erősebben érvényesül a Magyar Tudományos Akadémia tudományuskutatás-értékelési rendszerében. Már vezetői deklarációk szintjén is nyíltan megkérdőjelezik a magyar nyelvnek a tudományos kutatás nyelveként való alkalmasságát. A függelékben a szerző által 16 magyarországi egyetemi kar vezetőjének küldött levél szövege olvasható, amely a magyar szaknyelvnek az ápolására kéri fel a dékánokat a szabványosítási munkába való bekapcsolódás révén

Kulcsszavak: *magyar tudomány, magyar nyelv, magyar nyelvű szabványosítás, vezetői felelősség.*

Tisztelt Elnök Úr, Hölgyeim és Uraim!

Elnézést kérek azért, hogy nem egy „valódi” kutatási témáról beszélek, amelyik adott esetben rajtam kívül talán mást is érdekelhetne, hanem egy ideje a régi rögeszmém – a magyar tudományos nyelv, a magyar tudományos kutatás aggasztó példái – azok, amelyek motiváltak az előadás témájának kiválasztásánál. A címe az előadásomnak az, hogy ha egyszer ünnepeljük, akkor talán biztos létezik még magyar tudomány. De azért ebben nem csak egy ilyen pesszimista kétely van,

hanem bizony nagyon figyelmeztető jelek, amelyeket én észlelek az elmúlt időszakban, az elmúlt néhány évben. Méghozzá egyre erősödő jellel, amely jelek ezt az aggodalmaskodást részemről, úgy érzem, hogy talán indokoltan tartják fenn. Az idei évben [az előadás 2021-ben hangzott el] viszonylag sok konferencián megpróbáltam ennek az aggodalomnak hangot adni, és mindazonkon a fórumokon, ahol módom nyílik rá, én ezt meg is teszem. Egyben persze biztatni igyekszek minden olyan, különösen felelős pozícióban lévő magyar tudóst, kutatót és kollégát, hogy ezt az

aggodalmat gondolják végig, és a maguk területén próbálják meg elősegíteni azt, hogy azok a veszélyek, amelyeket én érzékelek, minél inkább tompuljanak, és ne jussunk el abba a helyzetbe, amikor adott esetben azzal szembesülünk, hogy egy konferencia nyelvét is angolban határozzák meg.

Az aggodalmaknak néhány példáját hadd mondjam el. Az egyik példa az, hogy a magyar tudományos kutatásban is megjelentek olyan, nagyon határozott és szinte már uralkodó helyzetbe került vélemények, hogy igazából a tudomány nyelve az angol. Magyar nyelvű tudományos kutatás talán nem is létezik, gondolhatják adott esetben sokan. Van, aki ezt állítja, mégpedig nem igazán kis pozícióban levő emberek, hanem igen komoly, meghatározó, vezető személyiségek. Természetesen ennek meglehet a maga létjogosultsága akkor, amikor a nemzetközi tudománnyal kapcsolatos teljesítményeket mérlegelik, mérlegeljük, értékeljük. De azért önmagában a Kárpát-medencében magyar emberek által végzett tudományos kutatásnak talán még mindig a munkanyelve a magyar, és addig, amíg ez így is lesz, csak lehet bízni meg reménykedni abban, hogy ez a nyelv képes megőrizni a tudományos kutatásban is a maga fejlődőképességét!

A probléma az, hogy amikor valaki a tudományos kutatási eredményeit elsősorban nem magyarul mutatja be és osztja meg a tudós kutatói közösséggel, és ezt nem magyar nyelven vitatják meg a témában szintén hozzáértő és valamilyen szinten együttműködő kutatói közösségek, akkor az nem szolgálja a magyar tudományos nyelv fejlődését, hanem sajnos az elszorvadását, illetve a visszafejlődését vetíti előre. Nagyon fontos dolog az, hogy a tudományos kutatói műhelyekben ezzel kapcsolatban milyen gondolkodásmód irányul vagy épül fel.

Természetesen óriási jelentőségű az, amiről Dávid professzor úr beszélt, hogy létrejött Erdélyben is egy egyértelmű és ma már évtizedes múltra visszatekintő, magyar nyelvű felsőoktatás, ezen belül műszaki felsőoktatás is. Ez talán az egyik legfontosabb garanciája annak, hogy ha ehhez tisztelettel és kellő felelősséggel közelít az anyaország számos egyeteme és kutatói közössége, akkor ebből egy nagyon komoly megtartó erő is származhat. Azt gondolom, hogy igen fontos beszélni arról, hogy a tudományos kutatási eredményeket a kutatók és az ő kutatói közösségeik milyen szinten igyekezzenek magyar nyelven megosztani a nemzetközi, beleértve a magyar és a nemzetközi térben dolgozó magyar kutatókkal.

Ebből a szempontból óriási jelentőségűnek tartom azt, hogy még léteznek magyar nyelvű tudományos kiadványok. Ezek közül kifejezetten hatalmas jelentőségűnek tartom az EME által létrehozott és gondozott magyar nyelvű tudományos folyóiratokat a mi szakterületünkön, amelyben Szabó professzorral, Mertinger professzorral magam is dolgozok; ez a technológia, az anyag-tudomány. Ezen a téren egy nagyszerű, kiváló, új folyóirat bontotta ki a szárnyait ezelőtt néhány évvel. Most már a negyedik évfolyam kiadványai vannak napirenden. Rettenetesen fontosnak tartom azt, hogy akik tehetnek azért, hogy ez a folyóirat erősödjön, azok tegyenek!

**„A hiteltől szólok, s ami belőle foly,
a becsületről,
az adott szó szentségéről,
a cselekedetek egyenességéről.”**

A tettek mezejére úgy lehet leginkább rálépni, hogy részt vesznek a hazai, tehát a magyarországi kutatói műhelyek vezetői és munkatársai is ennek a kiadványnak a tartalommal való megtöltésében, és adott esetben besegítenek abba a munkába, amely a minőség garanciája lehet, tehát a lektorálás, a szerkesztés és a folyamatos bővítés feladataiban, ami csak tőlük telik, igyekezzenek elvégezni.

A problémákat bizonyos értelemben az gerjeszti, hogy a magyar tudomány formálisan legfőbb örének számító Magyar Tudományos Akadémia belső terében és értékrendjében, megítélés szerint, nagyon kellemetlen és nagyon figyelmeztető jelenségek terjedtek el és erősödnek, amelyek sajnos pontosan oda hatnak, hogy a magyar nyelvű tudományművelés, a magyar nyelven való publikálás egyre kevésbé válik értékessé. Nagyon jó, hogy most a konferencia jelenlegi résztvevői között doktori iskolák vezetői is jelen vannak, és olyan vezető professzorok, akiknek van szavuk még más egyetemeken folyó doktori képzéseket illetően is. Én nagy tisztelettel kérem őket, hogy a doktori iskolájuk működésének a rendszerében próbálják meg megerősíteni azt a szemléletmódot – vagy ha nincs ilyen, akkor legalább megfontolni a kialakítását –, amely a magyar nyelvű publikálást és a magyar nyelvű tudományos kutatást nem tekinti alábbvalónak, mint az idegen nyelven, angolul végzett kutatómunkát, illetve az azon a nyelven való publikálást. Hanem – adott esetben talán még pozitív diszkriminációval – értékeli, és biztatásokat is ad erre vonatkozóan az ifjú kutatóknak.

Sajnos ez a jelenség, mármint hogy a magyar tudományos nyelv és a magyar tudományos kutatás hazai magyar erőforrásainak a jelentőségét szem előtt tartjuk, ez nem új keletű aggodalom. Ezzel kapcsolatban megpróbáltam felkutatni azt, hogy

az elmúlt évtizedekből vagy akár évszázadból visszanezve hogyan volt ez valamikor régen, és talán a legnagyobb aggodalomra az ad okot, hogy ez mindig is jelen volt a hazai problémák között. Erről Schmidt Sándor A Magyar Tudományról címmel írt cikkéből értesültem nem is olyan régen, amely 1887-ben jelent meg a Természettudományi Közönyben. Zárásképpen hadd idézzek az ő cikkéből: „Vannak olyanok is, akik csak tudományt, tudós munkásságot akarnak, akiknek a nyelv, a nemzeti szellem igazán mellékes valami. Tagadhatatlan, hogy valami igazuk van. De elfeledik-e, hogy ha csak tudóst akarnak, önként elejtik a magyart? Vagy talán az olyannyira mindegy, hogy magyarok legyünk, avagy csak legyünk?” Akit a cikk teljes egésze érdekel, megtalálja a Természettudományi Közöny 1887. évi kötetei között [www.matarka.hu].

Tisztelt kollégák, még egyszer nagy szeretettel köszönöm Bitay Nikőnek a meghívást, és mindannyiuknak kívánom azt, hogy ezek a gondolatok ne zaklassák föl, hanem inkább sarkallják önöket és mindannyiunkat arra, hogy a magyar tudomány és a magyar tudományos nyelv megérdemli a gondozást. Ez a közös felelősségünk. Köszönöm, elnök úr, a figyelmet!

Függelék

A függelék annak a 2021. május 28-i levélnek a szövegét tartalmazza, amelynek a címzettje tizenhat olyan, magyarországi egyetemi kar dékánja volt, ahol gépészmérnöki vagy anyagmérnöki képzés folyik.

„Az Erdélyi Magyar Műszaki Társaság április végén rendezte a XXIX. Nemzetközi Gépészeti Konferenciát. A konferencia egyik plenáris előadásának megtartására felkért előadóként ígéretet tettem arra, hogy az ott elmondottakra külön is fel fogom hívni mindazon egyetemi vezetőknek a figyelmét, akiknek komoly lehetőségük – s egyben felelősségük is – van a helyes és szép magyar szaknyelv sajnálatosan felerősödött pusztulásának megállításában.

Önöket, az egyetemi oktató-kutató munkát közvetlenül irányító felső vezetőket, tisztelettel arra kérem, hogy tekintsék át az intézményük szakterületéhez kapcsolódóan a *Magyar Szabványügyi Testület* műszaki bizottságainak munkájában való részvétel érdemi fejlesztésének lehetőségeit. Ennek legegyszerűbb módja képviselők delegálása (amit szükség esetén az MSZT-be való belépésnek meg kell előznie).

Ha a magyar egyetemek oktatói érdemlegesen bekapcsolódnának a nemzeti szabványosítási munkába, az nemcsak a magyar szaknyelv ápolását szolgálná, de az oktatás minőségi javulását is. Különösen akkor, ha ez a tevékenység az oktatók

és a szervezeti egységek oktatási-kutatási teljesítményének értékelésében is helyet kapna.

Nagyon köszönöm, hogy figyelmet szentelnek a felhívásomnak, és őszintén reménykedem abban, hogy felvállalhatóan fogják találni a fenti kérésemet.”

A levél a következő egyetemi karok vezetőinek küldetett: BME, Gépészmérnöki Kar; BME, Közlekedésmérnöki és Járműmérnöki Kar; Debreceni Egyetem, Műszaki Kar; Debreceni Egyetem, Természettudományi és Technológiai Kar; Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Szent István Campus; Miskolci Egyetem, Gépészmérnöki és Informatikai Kar (ME-GÉIK); Miskolci Egyetem, Műszaki Anyagtudományi Kar (ME-MAK); Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar; Neumann János Egyetem, GAMF Műszaki és Informatikai Kar; Óbudai Egyetem, Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar; Óbudai Egyetem, Rejtő Sándor Könnyűipari és Környezetmérnöki Kar; Pannon Egyetem, Mérnöki Kar; Pécsi Tudományegyetem, Műszaki és Informatikai Kar; Széchenyi István Egyetem, AUDI Hungaria Járműmérnöki Kar; Széchenyi István Egyetem, Gépészmérnöki Informatikai és Villamosmérnöki Kar; Szegedi Tudományegyetem, Mérnöki Kar.

Záró megjegyzés: a felhívás címzettjei, a tizenhat dékán közül mindössze egy fő reagált a levélre.